

BABRAK KARMAL V ČESKOSLOVENSKU A POČÁTKY AFGHÁNSKÉ VÁLKY

Stanislav Polnar – Bronislav Prokop

1 Úvod

Pobyt Babraka Karmala (1929–1996) v socialistickém Československu se stal v letech 1978 až 1979, a to bez nadsázky, klíčovým momentem jeho další osobní i politické existence. Jedná se o velmi málo probádanou kapitolu studené války a úlohy Československa v ní. Předkládaná studie si klade za cíl tuto mezeru alespoň částečně zaplnit. Vychází v první řadě z původních archivních dokumentů bezpečnostní a mezinárodněpolitické provenience, včetně dobové publicistiky. Jedině tak lze pochopit přísně utajovaný Karmalův československý pobyt ve všech jeho vnitrostátních i mezinárodních souvislostech.

Babrak Karmal se narodil v roce 1929 v malém městečku Kamari v provincii Kábul v paštunské vojenské rodině. Jeho otec, generálplukovník Muhammed Husein, velel v období monarchie armádnímu sboru provincie Paktia a současně zastával i pozici jejího generálního guvernéra. Následně odešel do penze. V éře Daúdovy vlády se však do aktivní služby vrátil a stanul v čele 17. pěší divize, přičemž paralelně zastával i post guvernéra provincie Herát. V roce 1976 armádu definitivně opustil. Již tyto okolnosti mladého Karmala přiblížily vojenské problematice.

Babrak Karmal dokončil v roce 1947 německé lyceum Amani v Kábulu. V padesátých letech byl pro své politické aktivity vězněn. Po propuštění v roce 1956 se živil jako překladatel a o rok později nastoupil vojenskou službu. Z výše uvedených důvodů dokončil fakultu právních a politických věd Kábulské univerzity až v roce 1960.¹ Léta 1961 až 1965 pak prožil na ministerstvech školství a plánování. Již tehdy proslul jako brilantní a emotivní řečník se sklonem k abstrakci, nicméně k jeho slabým stránkám patřily nedostatečné znalosti ekonomických otázek.² V každém případě měl předpokla-

¹ Archiv bezpečnostních složek (dále jen ABS) Praha, sbírka Svazky kontrarozvědného rozpracování, arch. č. KR-799675 MV, 5. 7. 1978, B. KARMAL – nový velvyslanec ADR v ČSSR – informace.

² Wilson Center (dále jen WC), Digital Archive (dále jen DA), International History Declassified (dále jen IHD), “Babrak Karmal’s GRU dossier,” 1999, History and Public Policy Program Digital Archive, A. A. Lyakhovskiy’s “Plamya Afgana” (“Flame of the Afghanistan veteran”),

dy i vzdělání k hvězdné politické kariéře, tedy alespoň optikou afghánských vnitřních poměrů.

2 Karmalova politická cesta do Československa

Babrack Karmal se v srdci Evropy neobjevil náhodou a s jistou dávkou nadsázky lze říci, že tato cesta začala již čtvrt století před tím, než v červenci roku 1978 dosedlo jeho letadlo na plochu ruzyňského letiště. Do politického života se zapojil již na počátku padesátých let, kdy v Afghánistánu sílilo opoziční hnutí, které se vymezovalo proti nevybíravým metodám vlády krále Muhammada Záhira Šáha³ z klanu Barakzajů (u moci v letech 1933 až 1973). Revolta proti režimu dosáhla vrcholu v roce 1952, kdy se v parlamentních volbách neprosadil ani jeden z opozičních politiků. V Kábulu se odehrávaly mohutné demonstrace, které směřovaly proti manipulacím ve volebním procesu ze strany státních úřadů. Tato stanoviska podpořili i studenti kábulské univerzity, k nimž patřil také posluchač právnické fakulty Karmal. Královská moc udusila reformní snahy za pomoci vojska a Karmal skončil s mnoha dalšími aktivisty za mřížemi.⁴ Již tehdy se jeho cesta protнула s budoucím vůdcem afghánských komunistů Núrem Muhammadem Tarakím⁵, tehdy známým pašunským reformně naladěným spisovatelem. Významným mezníkem v politickém životě obou budoucích soupeřů se stal 1. leden 1965. Demokratická inteligence reprezentující pokrokové názory usilující o reformu agrární země s pozůstatky feudalismu se spojila na ilegálním sjezdu nové socialistické organizace, která sebe sama nazvala Lidově demokratickou stranou Afghánistánu (dále jen LDSA). K jejím příslušníkům se řadili nejen radikální reformisté z řad inteligence, nýbrž i dělníci a řemeslníci.⁶

LDSA uveřejnila svůj program o rok později v novinách „Chalk“ (Lid), který vycházel z představy jednotné národní a demokratické fronty, která sdružovala všechny pracující, zemědělce, „pokrokovou“ inteligenci, drob-

Iskon, Moscow, 1999; Translated for CWIHP by Gary Goldberg. In: <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/111788> [cit. 22. 3. 2020].

³ Muhammad Záhir Šáh byl posledním afghánský král, který se ujal vlády v roce 1933, a který byl sesazen dne 17. července 1973. K jeho hlavním zásluhám patřila modernizace země po vzoru Turecka, která byla započata v letech padesátých. Dále se zasloužil o rozšíření afghánských diplomatických vztahů s mnoha zeměmi, včetně obou supervelmocí.

⁴ MAREK, Jan: *Dějiny Afghánistánu*. Praha 2006, s. 252–253.

⁵ Núr Muhammad Tarakí (1916–1979) byl významný afghánský komunistický politik, který zastával současně pozice prezidenta i premiéra Afghánistánu v letech 1978–1979.

⁶ SARIN, Oleg – DVORECKIJ, C. Lev: *Afghánský syndrom*. Brno 1996, s. 43.

né vlastníky půdy a příslušníky nižší střední vrstvy. Ti všichni se měli spojit v boji proti sociální bídě a ekonomickému vykořisťování na ideové bázi marxismu-leninismu. Z důvodu revoluční konspirace však muselo komunistické a prosovětské zaměření nového uskupení zůstat prozatím skryto. Za jejího generálního tajemníka byl zvolen Tarakí, přičemž jeho zástupcem se nestal nikdo jiný než právě Babrak Karmal.⁷ Netrvalo však dlouho a první organizace afghánských komunistů se v roce 1967 rozpadla a to navíc v situaci, kdy marxisté neměli širší společenskou podporu. Členská základna LDSA tehdy představovala ne více než 2 500 členů.⁸ Z tohoto skromného potenciálu vyrůstaly obě znesvářené skupiny. První tvořil Karmalův „Parčam“ (Prapor), který byl relativně umírněný a před okamžitou socialistickou revolucí upřednostňoval národně-demokratický převrat. Druhou frakcí se stal Tarakího „Chalk“ (Lid), který snil o okamžitém ustavení diktatury proletariátu v zemi, kde ve své podstatě dělnická třída neexistovala. Parčamisté i chalkisté shodně usilovali o podporu SSSR, což jim ale nebránilo urážet a zpochybňovat své komunistické oponenty. O vážnosti situace svědčí i to, že oběma znepřáteleným lídrům byla opakovaně tlumočena výzva Rady ministrů SSSR, v níž bylo konstatováno, že Moskva s hlubokým znepokojením sleduje pokračující střety v Kábulu. Ty vedou k oslabování progresivních sil a demokratického hnutí jako celku a z toho, dle Rady, mohli těžit jen nepřátelé Afghánské demokratické republiky. Sovětský vrcholný orgán důrazně vyzval k nutnosti spojit obě znepřátelené frakce do jedné strany, protože jediné tak mohlo být dosaženo rozhodujícího politického úspěchu.⁹

Zvláště samotný Karmal měl velmi úzký vztah se sovětskou stranou jakou dlouholetý agent KGB vždy ochotný realizovat pokyny Moskvy.¹⁰ Do neplodných a často osobně motivovaných stranických svárů radikálně zasáhl 17. červenec 1973, kdy vojenský převrat svrhl krále. Následně byla zrušena monarchie a vyhlášena Demokratická republika Afghánistán. Prezidentem

⁷ HUDEMA, Marek: *Sovětská invaze do Afghánistánu*. Historický obzor, 6, 1995, č. 3–4, s. 62.

⁸ GEORGIEV, Jiří: *Historické souvislosti sovětské invaze do Afghánistánu*. Mezinárodní vztahy, 55, 2002, č. 1, s. 60.

⁹ WC, DA, IHD, January 08, „1974, DECREE of the Secretariat of the CC CPSU – An Appeal to the Leaders of the PDPA Groups ‚Parcham‘ and ‚Khalq‘“, History and Public Policy Program Digital Archive, RGANI (formerly TsKhSD), f. 89, op. 46, d. 103, ll. 31. In: <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/112505> [cit. 22. 3. 2020]; WC, DA, IHD, June 21, 1974, „CC CPSU Information for the Leaders of the Progressive Afghan Political Organizations ‚Parcham‘ and ‚Khalq‘ Concerning the Results of the Visit of Mohammed Daud to the USSR“, History and Public Policy Program Digital Archive, Translated for CWIHP by Gary Goldberg. In: <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/112504> [cit. 22. 3. 2020].

¹⁰ AMSTUTZ, J. Bruce: *Afghanistan: the first five years of Soviet occupation*. Washington 1986, s. 34.

i premiérem v jedné osobě se stal králův bratranec a bývalý afghánský prezident z let 1953–1963, Muhammad Daúd Chán¹¹. Toho mimo jeho vojáků podporoval i Karmalův Parčam.¹² Záhír Šáh 24. srpna 1973 abdikoval a nadále požíval politického azylu v Římě. Členové LDSA zaujali některé vládní posty a mnozí parčamisté získali významné pozice ve státní správě a armádě. Daúdova vláda umně balancovala mezi socialistickými, kapitalistickými i rozvojovými zeměmi tak, aby získala výhodné ekonomické nabídky a úvěry.¹³ Československé zpravodajské orgány popisovaly situaci tak, že Daúd doma účelově kooperuje s různými zájmovými skupinami v afghánské armádě a na vnitrostátní politické scéně.¹⁴ Prezident však nepolevoval ve své trvalé snaze po koncentraci moci a spory s afghánskou levicí ve vládě spojil s procesem schvalování nové ústavy, jenž se odehrával v roce 1977. Základní dokument afghánského státu nikdy nevstoupil v platnost, ale spory kolem něj se staly záminkou pro Daúdův zásah proti levici.¹⁵

Sovětský svaz nabídl Daúdovi pomoc, prostřednictvím kterého si chtěl udržet na území svého jižního souseda politický vliv. Odhaduje se, že v Afghánistánu bylo v sedmdesátých letech 20. století přítomno přibližně 100 000 odborníků vyškolených v SSSR. Proporcionálně byli nejvíce zastoupeni vojenští poradci, nicméně tam byli zastoupeni i specialisté z různých dalších odvětví. Nově nastolený režim se však velké popularity netěšil. Daúd zavedl systém vlády jedné strany a mezi často používané politické metody patřila fyzická likvidace odpůrců z řad opozice.¹⁶ Jeho rozmíšky s LDSA eskalovaly rozpory mezi Afghánistánem a SSSR, které na povrch vyvřely v dubnu roku 1977, kdy se Daúd nepohodl v Moskvě s generálním tajemníkem ÚV KSSS L. I. Brežněvem. I to motivovalo Sověty k tomu, aby usilovali o opětovné sjednocení

¹¹ Daúd reprezentoval „umírněný republikánský sekulární systém“, který zahrnoval i levici a komunisty. Jeho cílem bylo vytvořit pokrokový světský stát a z veřejného prostoru vytlačit náboženství.

¹² VOGELSANG, Willem: *Dějiny Afghánistánu*. Praha 2010, s. 292.

¹³ ABS Praha, fond Zpravodajská správa Generálního štábu Československé lidové armády, svazek ev. č. R-133007 ZS GŠ (rezidentura „KANDAHAR“ – Kábul), 10. 10. 1977, Věc: Vyhodnocení plnění hlavních úkolů residenty KANDAHÁR za výcvikový rok 1976/77.

¹⁴ ABS Praha, fond Zpravodajská správa Generálního štábu Československé lidové armády, svazek ev. č. R-133007 ZS GŠ (rezidentura „KANDAHAR“ – Kábul), 25. 11. 1977, Věc: Směrnice a nařízení pro činnost residenty KANDAHÁR v roce 1977/78.

¹⁵ LÍDL, Václav: *Afghánistán v sovětské zahraniční politice*. Bakalářská diplomová práce, Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií, Praha 2012, s. 15.

¹⁶ *Válka v Afganistanu*. In: <https://www.valka.cz/10679-Valka-v-Afganistanu-1979-1989> [cit. 24. 5. 2004].

Karmalova Parčamu s Tarakího Chalkem.¹⁷ Společná konference obou frakcí se uskutečnila v červenci 1977, aniž by však mezi oběma skupinami došlo k naprosté názorové shodě. LDSA se tak plně nevyrovnala se svými vnitřními rozpory.¹⁸

Konference zvolila generálním tajemníkem strany Núra Muhammada Tarakího. Babrak Karmal zaujal pozici druhého tajemníka strany, přičemž se však dostával do ostrých názorových střetů s čelným představitelem Chalku Hafizulláhem Amínem. A právě Amín se stal na sklonku roku 1979 hlavní příčinou sovětské invaze a zároveň důvodem pro Karmalův raketový politický vzestup. Přes pokračující konflikty se obě části LDSA dohodly na plánu politického převratu, který měl vypuknout na konci léta 1978. Celou akci urychlila vražda předního parčamisty a levicového intelektuála Mira Akbara Khybera, k níž došlo 17. dubna 1978, a jehož pohřeb přerostl v masové protivládní demonstrace. To Daúd okamžitě využil a nechal pozatýkat všechny hlavní představitele LDSA. Afghánští komunisté následně provedli spolu s vojenskými důstojníky 27. dubna plánovaný převrat, který vešel do historie jako tzv. Saurová revoluce.¹⁹ Daúd byl zavražděn a moci se ujala nová Revoluční rada, jejíž vojenské vedení instalovalo do čela nové Demokratické republiky Afghánistán²⁰ N. M. Tarakího jako prezidenta a premiéra zároveň. Prevrat proběhl bez vědomí Moskvy, nicméně Kreml nový režim okamžitě uznal a 5. prosince s Kábulem podepsal spojeneckou smlouvu.²¹ Politické animozity podpořilo místo, aby je urovnalo, i určení Babraka Karmala jako vicepremiéra za Parčam a Amína v téže funkci a zároveň jako ministra zahraničních věcí za Chalk. Spory ve vedení přirozeně neustaly. Chalkistickému nástupu nemohli „umírnění“ a intelektuálně otevřenější parčamisté odolat. Jejich odvolání z vrcholných výkonných funkcí však nebylo spojeno s věze- ním či fyzickou likvidací, ale tandem Tarakí–Amín rozhodl o jejich odsta-

¹⁷ VOGELSANG, W: c. d., s. 294.

¹⁸ ŠIŠKA, Jiří F: *Bojiště Afghánistán: sovětsko-afghánský válečný konflikt 1979–1989*. Cheb 2015, s. 10.

¹⁹ Saurová podle měsíce sauru v afghánském slunečním kalendáři. V českých podmínkách je více frekventovaný název Dubnová revoluce.

²⁰ PECINOVÁ, Hana: *Mediální obraz sovětské invaze do Afghánistánu na přelomu let 1979 a 1980 v dobovém českém tisku*. Bakalářská diplomová práce, Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Katedra žurnalistiky, Praha 2009, s. 17–18.

²¹ Brežněv se údajně dozvěděl o převratu v Afghánistánu až z rozhlasu, viz NÁLEVKA, Vladimír: *Horké krize studené války*. Praha 2010, s. 160. Situaci byly zaskočeny i Spojené státy, neboť CIA nepotvrdila ruskou účast na puči, proto poskytovala Kábulu i nadále omezenou ekonomickou pomoc a tyto změny se nestaly spornou otázkou v americko-sovětských vztazích, viz Týž: *Studená válka*. Praha 2003, s. 199.

vení od moci a odeslal je na místa velvyslanců Afghánistánu po celém světě. Babraku Karmalovi tak byla v červenci 1978 určena jako nové působiště afghánská ambasáda v Praze.

3 Zákruty a úskalí československého pobytu

Karmal, otec čtyř dětí, zahájil svůj pobyt v ČSSR i s manželkou Mahbou 12. července 1978. Československým státním orgánům nezůstaly politické důvody pro jeho přemístění na pozici velvyslance utajeny. Již týden před jeho příletem začaly bezpečnostní složky shromažďovat k jeho osobě základní informace.²² Konkrétně se jednalo o aktivity II. správy federálního ministerstva vnitra (dále jen FMV), která fungovala jako jeden z výkonných kontrarozvědných útvarů Státní bezpečnosti (dále jen StB). K jejím hlavním úkolům patřila eliminace činnosti cizích zpravodajských služeb na československém státním území, a to nejen z hlediska jejich spolupráce s našimi občany, ale i cizinci pobývajících v ČSSR.²³ I za těchto podmínek však Babrak Karmal nechápal svou novou funkci v Praze jako definitivní konec své politické kariéry. Díky telefonickému spojení zůstal v úzkém kontaktu se svými politickými spolupracovníky, které chalkisté Tarakí s Amínem instalovali, či lépe řečeno odklidili, na velvyslanecké posty do spřátelených zemí druhého či nižšího významu. V průběhu celého horkého léta roku 1978 kolovaly v Kábulu zvěsti o tom, že kruh kolem B. Karmala připravoval státní převrat s cílem svrhnout vládu současného vedení LDSA.²⁴

StB zareagovala na uvedenou situaci velmi rychle a od 1. září 1978 zahájila sledování Karmala s cílem kontrolovat jeho pohyb na našem území. Akce dostala krycí název „TEMPLER“.²⁵ Jednalo se o rozsáhlou a intenzivní operaci, kdy byl afghánský velvyslanec sledován v Praze i se svou rodinou příslušníky StB pěšky, ve vozidlech, staticky z přistavené maringotky a dokumentován prostřednictvím zpravodajské techniky zejména z hlediska jeho československých i afghánských vazeb a sociálních kontaktů. Zejména na svém začátku

²² ABS Praha, sbírka Svazky kontrarozvědného rozpracování, arch. č. KR-799675 MV, č. j.: A-O 229/57-78 ze dne 5. července 1978, B. KARMAL-nový velvyslanec ADR v ČSSR-informace.

²³ Rozkaz MV ČSSR č. 9 ze dne 24. února 1975, *Organizační řád správy kontrarozvědky pro boj proti vnějšímu nepříteli*. In: https://www.ustrcr.cz/data/pdf/rozkazy/orstb71-89/rmv_9_1975.pdf [cit. 17. 3. 2020].

²⁴ BELICA, Miroslav: *Praha na hřbitově metropolí. Čtyřicet let spojencem v afghánských anabázích*. Praha 2018, s. 16.

²⁵ ABS Praha, fond Správa sledování SNB – svazky (SL), arch. č. SL-6808 MV (krycí název „Templer“), č. j.: OS-00754/5-2/78 ze dne 1. září 1978, Návrh na sledování.

se jednalo o náročnou sledovací operaci, do níž bylo v jednotlivé dny zapojeno zcela běžně deset nebo i dvanáct příslušníků StB v šesti a někdy též sedmi automobilech najednou. Intenzivní zpravodajské monitorování Karmalova života skončilo až 6. října 1978.²⁶ To souviselo s politickými jednáními o jeho budoucnosti.

Ve stejném období se pozice budoucího afghánského politického vůdce dále komplikovala, o čemž získávala StB průběžně agenturní informace. Na začátku září 1978 byl dokonán Amínem iniciovaný převrat v LDSA a všichni parčamističtí představitelé přítomní v Kábulu byli buď přímo zlikvidováni, či uvězněni. Jednalo se o ministry plánování, sociálních věcí, národní obrany, pro pohraniční záležitosti, velitele kábulské posádky a další členy ústředního výboru.²⁷ Babrak Karmal byl zbaven postu velvyslance a vyzván k návratu do Afghánistánu. Velmi rychle pochopil, že vše směřuje k jeho fyzické likvidaci, a proto se pokoušel navázat intenzivní kontakty s československým ministerstvem zahraničních věcí, sovětským velvyslanectvím a tajemníkem ÚV KSČ pro otázky zahraniční politiky a ideologie Vasilem Bilakem. Karmalův cíl byl zřejmý – získat politický azyl v ČSSR a tak zachránit sebe i svou rodinu.

Babrak Karmal navštívil 11. září ve tři hodiny odpoledne ředitele diplomatického protokolu federálního ministerstva zahraničních věcí Tučka. Diskusi uvedl prohlášením, že byl informován o skutečnosti, že jeho diplomatické aktivity v Československu skončily. Šéf diplomatického protokolu odpověděl, že ministerstvo zahraničí se o tom dozvědělo prostřednictvím československého velvyslanectví v Kábulu. Karmal otevřeně uznal formální konec své diplomatické mise v ČSSR. Jako člen vedení strany však vyjádřil své přání setkat se se soudruhem V. Bilakem a informovat ho o situaci v Afghánistánu i o jeho vlastní delikátní pozici. Karmal také prohlásil, že se za současných okolností nevrátí do své vlasti. Nicméně, zdůraznil svůj odpor k přestěhování se do kapitalistické země. Opakovaně připomínal svůj úmysl požádat o politický azyl v Československu. Karmal se též zeptal, jaké konkrétně je jeho postavení v Československu poté, co přestal být velvyslancem. Ředitel Tuček odvětil, že jako afghánský občan musí být pod dohledem a ochranou afghánského velvyslanectví.²⁸ Vzhledem ke skutečnosti, že So-

²⁶ ABS Praha, fond Správa sledování SNB – svazky (SL), arch. č. SL-6808 MV (krycí název „Templer“), Praha dne 6. 10. 1978, Akce-TEMPLER statické sledování.

²⁷ ABS Praha, sbírka Svazky kontrarozvědného rozpracování, arch. č. KR-799675 MV, Praha dne 6. 9. 1978, Záznam číslo 62 (agent HEREC).

²⁸ WC, DA, IHD, September 12, 1978, „Minutes from Conversation between Babrak Karmal and the Head of the Diplomatic Protocol Tuček,“ History and Public Policy Program Digital Archive, Central State Archive, Archive of the CC CPCz, file Husak, unsorted materials, box Afgha-

větský svaz v této době stále podporoval chalkistické vedení LDSA,²⁹ nemohl se Karmal dopracovat ke konkrétním výsledkům, které by alespoň částečně utlumily jeho obavy. V mezidobí však evidentně probíhaly zákulisní konzultace mezi Prahou a Moskvou, což nakonec pomohlo k rozuzlení jeho svízelné osobní situace. Kremelské vedení s velkou pravděpodobností již tehdy chápalo bývalého velvyslance v ČSSR jako možný nástroj pro příští ovlivňování afghánské politické scény.

Dne 28. září 1978 odeslal vedoucí oddělení mezinárodních vztahů ÚV KSČ Michal Štefaňák šifrovanou depeši na československou ambasádu do Kábulu s tím, že Babrak Karmal trpí srdečními obtížemi, jež vyžadují dlouhodobé léčení. Jelikož byl v ČSSR přijat přátelsky a o azyl formálně nepožádal, nemohla být jeho žádost o lékařskou pomoc zamítnuta. Uvedené řešení považovalo komunistické vedení za nejvhodnější, jelikož nabízel možnost důsledné kontroly Karmalových politických aktivit.³⁰ Odpověď československého velvyslance v Afghánistánu Zdenka Karmelity lze označit vzhledem k delikátnosti situace za přímo promptní. Již 4. října odeslal do Prahy telegram o jednání s generálním tajemníkem afghánských komunistů N. M. Tarakím.³¹ Afghánský vůdce přijal tuto informaci velmi nelibě a Karmalovo onemocnění výslovně označil za smyšlené s tím, že měl být vydán do své domovské země a uvězněn. Právo ČSSR jednat v těchto otázkách dle vlastního úsudku však nijak nezpochybnil. Kdo stojí za úsilím o likvidaci Karmala, Tarakí nechtěně naznačil svým požadavkem, aby československé strana sdělila své stanovisko písemně afghánskému premiérovi a ministru zahraničních věcí Hafizulláhu Amínovi. V průběhu uvedených jednání Karmal již nevykonával úkoly spojené s jeho diplomatickým posláním v ČSSR a přestal docházet do zaměstnání na afghánskou ambasádu. Trvale se zdržoval ve své pražské rezidenci a trávil čas společně se svou rodinou.³² Zároveň

nistan. Provided by Oldrich Tuma and Translated by Francis Raska. In: <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/112467> [cit. 22. 3. 2020].

²⁹ TŮMA, Oldřich: *Czechoslovakia and the War in Afghanistan*. Cold War International History Project Bulletin, 14, Winter 2003 – Spring 2004, č. 14/15, s. 220–231.

³⁰ WC, DA, IHD, September 28, 1978, *Dispatch from the Head of the Communist Party of Czechoslovakia (CPCz) Central Committee's International Relations Department M. Stefanak to the Czechoslovak Embassy in Kabul*. In: <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/117255> [cit. 19. 3. 2020].

³¹ WC, DA, IHD, October 04, 1978, *Telegram from the Czechoslovak Ambassador in Kabul, Karmelita, to Prague about his conversation with Taraki*. In: <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/112468> [cit. 19. 3. 2020].

³² ABS Praha, sbírka Svazky kontrarozvědného rozpracování, arch. č. KR-799675 MV, Praha dne 29. 9. 1978, Záznam číslo (agent TONY, nečíslováno).

příslušníci II. správy FMV zachytili agenturní cestou jeho vyjádření o tom, že zůstává v ČSSR na místě do 100 kilometrů od Prahy a dle doporučení se neměl politicky angažovat.

V říjnu 1978 dokonce Tarakí konstatoval, že neměl důvěru ve frakci Parčam ani v éře před revolucí, a že jejich spojení bylo reálně pouze formální. Následně obvinil parčamisty z neúčasti na ozbrojeném povstání v dubnu 1978. Přesto jejich vůdce B. Karmal následně, dle jeho slov, požadoval rovnoměrné rozdělení vedoucích pozic jak na ministerstvech, tak i v dalších organizacích. Karmal údajně usiloval i o převzetí vedoucí role při budování strany. Když byly jeho požadavky zamítnuty, měl, dle Tarakího slov, vyhrožovat chalkistům vypuknutím povstání. V této situaci muselo Tarakího vedení přijmout jedinou alternativu ve smyslu „my nebo oni.“³³

Z pramenů není zcela jasné, kdy přesně Babrak Karmal i s rodinou Prahu definitivně opustil. Prvním místem jeho azylu se stala lovecká chata patřící Státním lesům a zámek „Favorit“ poblíž vesnice Šindelová mezi městy Nejde a Kraslice, které se nacházejí přímo pod hlavním hřebenem Krušných hor.³⁴ Je však zřejmé, že celý pobyt na utajeném místě StB přísně kontrolovala, a to od samého počátku.³⁵ Zpočátku se Karmal jevil jako osoba velmi problematická, a to díky jeho kritickému postoji vůči chalkistickým afghánským vůdcům Tarakímu a zejména Amínovi. Dne 15. listopadu 1978 vydal sekretariát ÚV KSSS poselství, jež cestou sovětského velvyslance v Praze došlo až přímo ÚV KSČ. Vyplyvá z něj jednoznačná sovětská podpora současnému afghánskému stranickému a státnímu vedení. Veškeré snahy Babraka Karmala o sjednocení představitelů Parčamu doma i v zahraničí měly stavět sovětské i československé představitele do nepříznivého světla před oficiálními vládci Afghánistánu. Pronásledování jeho stoupenců oficiálně ustalo a Karmal byl zprostředkovaně Sověty vyzván, aby politické aktivity neprodleně přerušil.³⁶

³³ WC, DA, IHD, October 17, 1978, “Soviet communication to the Hungarian leadership on the situation in Afghanistan,” History and Public Policy Program Digital Archive, National Archives of Hungary (MOL) M-KS 288, fond 11/4377.o.e. Translated for CWIHP by Attila Kolontari and Zsófia Zelnik. In: <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/113147> [cit. 22. 3. 2020].

³⁴ KUBÁTOVÁ, Eliška: *Z lovecké chaty do lázní. Archivy odkryly misi StB, která v Krušných horách ukrývala afghánského prezidenta.* iROZHLAS, 10. listopadu 2019. In: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/babrak-karmal-afghanistan-prezident-velvyslanec-cssr-stb_1911101337_eku [cit. 19. 3. 2020].

³⁵ ŠVEC, Pavel: *StB ukrývala v lesích prezidenta Afghánistánu.* MF DNES, 21. září 2019. In: <https://www.pressreader.com/czech-republic/mf-dnes/20190921/281526522770055> [cit. 19. 3. 2020].

³⁶ WC, DA, IHD, November 15, 1978, *DECREE of the CC CPSU Secretariat Concerning an appeal to the Czechoslovak Communist Party about K. Babrak.* In: <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/112506.pdf?v=3969b06836f5d569c59660dee9464b15> [cit. 19. 3. 2020].

Není zcela jasné, zda představitelé KSČ věc diskutovali osobně s Karmalem. Již 9. listopadu 1978 totiž sekretariát ÚV KSSS vyzval československé komunisty, aby s ním provedli pohovor, jenž by jej odradil od jakékoliv činnosti zaměřené proti tehdejšímu afghánskému vedení.³⁷

K 27. listopadu téhož roku provedla II. správa FMV Karmalovu jednorázovou blokaci³⁸ na všech odděleních pasové kontroly v ČSSR včetně letiště Praha-Ruzyně.³⁹ Bez vědomí StB tedy nemohl být nikde odbaven a jeho odjezd z Československa se tedy stal reálně nemožným. Karmal se tak dostal do pozice ne nepodobné vězni československých úřadů, což podtrhlo i vysílání kábulského rozhlasu dne 28. listopadu 1978. V něm jej Tarakí přímo obvinil z přípravy státního převratu.⁴⁰ Tomu odpovídala i pozornost bezpečnostních orgánů, které Karmala pečlivě i s rodinou sledovaly. V Šindelové, kde je jeho přítomnost poprvé doložena k 4. prosinci,⁴¹ jej agenti StB pečlivě sledovali zejména z hlediska jeho styků s osobami arabské národnosti, což mohlo svědčit o jeho pokračujících politických aktivitách. Pozornost byla věnována i všem možným náznakům přípravy na vycestování z ČSSR. O měsíc později, na konci první dekády ledna 1979, StB konstatovala, že Karmal žádné politické aktivity nevyvíjí a není ani navštěvován osobami arabského původu. Zároveň se začalo uvažovat o přemístění celé rodiny bývalého velvyslance na nespecifikované místo v okrese Kladno.⁴²

V polovině ledna téhož roku se však situace značně zdramatizovala. Jeden z agentů StB s dobrými kontakty na afghánskou komunitu v ČSSR hlásil, že afghánské vedení rozhodlo o fyzické likvidaci politicky nepohodlného Karmala a za tím účelem do ČSSR vyslalo tři atentátníky. Do akce měl být zapléněn i nový, teprve od 5. ledna 1979 v Československu působící, velvyslanec

³⁷ WC, DA, IHD, November 9, 1978, *CC CPSU Concerning the appeal to the Czechoslovak Communist Party about K. Babrak*. In: <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/112507> [cit. 19. 3. 2020].

³⁸ ABS Praha, sbírka Svazky kontrarozvědného rozpracování, arch. č. KR-799675 MV, 27. listopadu 1978, KARMAL Babrak – jednorázová blokáce.

³⁹ Jednorázovou blokaci bylo možné vyžádat na všechny cizince mimo občany SSSR, NDR, BLR, MLR, PLR, MoLR a Kubánské lidové republiky a bezdomovce s trvalým pobytem mimo ČSSR i na území ČSSR. Měla platnost 30 dnů. Blíže k tomuto pojmu tehdejší interní bezpečnostní legislativa s. 33–35 rozkazu náčelníka I. správy FMV číslo 29 ze dne 29. října 1979, Směrnice pro evidenci, statistiku a administrativu svazkové agendy na I. správě SNB. In: <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/rozkazy/1sprava/rozkaz29-1979.pdf> [cit. 19. 3. 2020].

⁴⁰ BELICA, M.: c. d., s. 21.

⁴¹ ABS Praha, sbírka Svazky kontrarozvědného rozpracování, arch. č. KR-799675 MV, v Praze dne 4. 12. 1978, Záznam: KARMAL Babrak – bývalý velvyslanec Afghánistánu v ČSSR.

⁴² ABS Praha, sbírka Svazky kontrarozvědného rozpracování, arch. č. KR-799675 MV, v Praze dne 11. 1. 1979, Záznam: KARMAL Babrak – bývalý velvyslanec Afghánistánu v ČSSR.

Kábulu Mohammad Yasin Bonyadi. Ten dostal za úkol podpořit akci všemi dostupnými způsoby a prostředky, zejména pak finančně. Bonyadi se počítal k chalkistickému křídlu LDSA a v její hierarchii zastával dle dostupných informací čtvrtou příčku. Jeho zájem na smrti Babraka Karmala byl tedy enormní. V tomto kontextu začala československá StB uvažovat o urychleném přemístění ohroženého afghánského politika na nové, dosud neurčené místo slovenské části republiky. Přednostně se uvažovalo o lokalitě Tater.⁴³ Dvoudenní přesun celé skupiny nakonec proběhl po ose Brno a Sklené Teplice v okrese Žiar nad Hronom, kde byl ukončen 24. ledna 1979. Místem nového Karmalova azylu se stala budova tamního sanatoria.⁴⁴

Jednalo se o nezbytné opatření, protože na konci ledna měl již první atentátník opustit Afghánistán.⁴⁵ Život Karmala a jeho rodiny v lázeňském zařízení podniku SNP Žiar nad Hronom však komplikovaly kromě hrozeb fyzické likvidace i stále rostoucí náklady na pobyt, jelikož ze strany ÚV KSČ slíbený přesun do bytu na Kladně se stále odkládal. Na počátku dubna 1979 výdaje činily celých 40 000 tehdejších československých korun a stále rostly.⁴⁶ Z přístupu československých stranických a bezpečnostních orgánů byla patrná bezradnost a nevyjasněnost postupu vůči Karmalovi, protože jeho pobyt se v ČSSR neustále prodražoval, žádný subjekt nejevil trvalou ochotu k jeho finančnímu pokrytí a zajištění bezpečnosti trvale překračovalo možnosti Správy StB Bánská Bystrica.

Babrak Karmal neustával přes všechny těžkosti v politické agitaci. Sepsal memorandum v angličtině pro Vasila Biľaka osvětlující jeho politické postoje a v arabštině list pro sovětskou stranu.⁴⁷ Pro své kritické postoje k Tarakího a Amínovu vedení představoval pro StB trvalé bezpečnostní riziko, což reflektovalo postoje československých a sovětských míst. Dělo se tak navzdory aktuální situaci v Afghánistánu, kde zkrachovala pozemková i školská reforma, 15. března 1979 se vzbouřila celá divize ve vojenské posádce Herát a režim se stal objektem nenávisti zaostalého venkova pro represe a mnoh-

⁴³ ABS Praha, sbírka Svazky kontrarozvědného rozpracování, arch. č. KR-799675 MV, dne 16. 1. 1979, BABRAK Karmal, bývalý afgánský velvyslanec v ČSSR – informace.

⁴⁴ ABS Praha, sbírka Svazky kontrarozvědného rozpracování, arch. č. KR-799675 MV, v Praze dne 31. 1. 1979, Záznam (nespecifikováno).

⁴⁵ ABS Praha, sbírka Svazky kontrarozvědného rozpracování, arch. č. KR-799675 MV, v Praze dne 29. 1. 1979, Záznam č. 73.

⁴⁶ ABS Praha, sbírka Svazky kontrarozvědného rozpracování, arch. č. KR-799675 MV, v Praze dne 4. 4. 1979, Záznam (nespecifikováno).

⁴⁷ ABS Praha, sbírka Svazky kontrarozvědného rozpracování, arch. č. KR-799675 MV, 12. 5. 1979, přeposlal genmjr. Ing. Jaroslav Hrbáček (náčelník II. správy FMV) vedoucímu oddělení státní administrativy ÚV KSČ Eugenu Turzovi.

dy vraždy náboženských islámských vůdců, tzv. mullů. Přes to, že Karmala pomocí svých spolupracovníků bánsko-bystrická StB kontrolovala, důvěrně jejím příslušníkům sděloval svá politická stanoviska. V polovině června 1979 tak stále deklaroval svou ochotu spolupracovat s Tarakího vedením výměnou za propuštění vězněných příslušníků Parčamu a poněkud sebevědomě ujišťoval o svých schopnostech postavit stotisícovou armádu pro boj s islamistickou ozbrojenou opozicí.⁴⁸ Důvěru československých soudruhů však v té době stále neměl, protože II. správa FMV si v téže době vyžádala již trvalou blokaci na něj a členy jeho rodiny tak, aby nemohl území ČSSR za žádných okolností opustit.⁴⁹ Na začátku září 1979 je Karmal v dokumentech StB naposledy výslovně uváděn s tím, že je připravováno jeho trvalé přemístění do vily využívané v Bánské Bystrici Sovětskou armádou.⁵⁰

To již do jeho politického osudu zasáhly dramatické události v jeho rodné zemi. Na sklonku léta (14. září 1979) toho roku Hafizulláh Amín svrhl a nechal zavraždit dosavadního státního a stranického vůdce Tarakího a sám se ujal funkce předsedy prezidia Revoluční rady, tedy prezidenta. Spolu se suitou svých nejoddanějších rozpoutal v zemi dosud nevidaný teror, jenž se nevyhnul vlastní straně, nezainteresovaným Afgháncům a přirozeně tím méně rostoucí ozbrojené opozici. Sovětské vedení tomu přirozeně nemohlo nečinně přihlížet a začalo se utajeně připravovat na ozbrojenou intervenci v zemi svého jižního souseda. Prameny z proveniencí StB nedávají jasnou odpověď na to, jaké aktivity Babrak Karmal vyvíjel v průběhu října a listopadu přelomového roku 1979. Lze považovat za nepochybné, že jeho cena pro Sověty prudce rostla s tím, jak se pro ně stále více stával reálnou alternativou v jejich afghánské partii s cílem ovlivnit politické směřování Kábulu. Sovětské vedení správně predikovalo, že Amínem prosazované reformy země nemohou skončit úspěšně, mimo to jej nebyli schopni kontrolovat. Amín dokonce demonstrativně kontaktoval USA, byť se cílem této politické intriky stalo vyvolání obav v Moskvě a následné dosažení jednoznačného potvrzení stávající vlády, rozšíření hospodářské pomoci a vyslání sovětských vojsk. V sovětských řadách panovala obava, že by se mohl v zájmu udržení své moci obrátit proti SSSR. Právě tyto důvody vedly Sověty k přijetí rozhodnutí o jeho nahrazení Babrakem Karmalem, který byl loajálním spojencem Sovětskému

⁴⁸ ABS Praha, sbírka Svazky kontrarozvědného rozpracování, arch. č. KR-799675 MV, 15. 6. 1979, č. j.: os-0045C/1-79.

⁴⁹ ABS Praha, sbírka Svazky kontrarozvědného rozpracování, arch. č. KR-799675 MV, v Praze 12. 6. 1979, Akce „TEMPLER“ – trvalá blokáce.

⁵⁰ ABS Praha, sbírka Svazky kontrarozvědného rozpracování, arch. č. KR-799675 MV, v Praze dne 4. 9. 1979, Informace (č. j. OS-001003/5-2/79).

svazu, a jenž byl ochoten stát se „hlavou prosovětského režimu“, výměnou za vojensko-hospodářskou a v širším slova smyslu všestrannou pomoc.⁵¹

Zcela explicitně to vyjádřil J. V. Andropov, člen sovětského politbyra a tehdejší šéf sovětské tajné policie KGB, v osobním memorandu prvnímu tajemníkovi KSSS L. I. Brežněvovi ze dne 1. prosince 1979. V něm charakterizoval situaci v sousedním Afghánistánu jako pro SSSR neudržitelnou a destabilizující. Jednalo se již o otevřenou výzvu k sovětské vojenské intervenci, která měla ukončit teroristickou politiku Amínova vedení. Dle textu memoranda měl Sověty v bezprostředně poslední době kontaktovat z ciziny právě Babrak Karmal jako představitel opozičního křídla afghánských komunistů s tím, že tato skupina má připraven plán na svržení současného kábulského vedení a jeho nahrazení novou vedoucí strukturou. Karmalovi byl přičítán i návrh na vojenské řešení tehdejší krize.⁵² Onou Andropovem zmiňovanou cizinou muselo být nutně stále Československo.

Není jasné, kdy a jak Karmal ČSSR opustil. Pravděpodobně se však již na začátku prosince v naprostém utajení a anonymitě připravoval v Moskvě na své budoucí politické poslání, a to pod dohledem mezinárodního oddělení ÚV KSSS a samozřejmě KGB.⁵³ Celý afghánský komunistický politický exil se shodl na tom, že právě on se stane novým prezidentem i předsedou vlády, tedy hlavou prosovětského režimu v Kábulu. V prvním prosincovém týdnu 1979 došlo k jeho leteckému přemístění na afghánskou vojenskou základnu Bagrám nedaleko Kábulu,⁵⁴ kde pod ochranou KGB a sovětských speciálních sil čekal na okamžik Amínovy likvidace a konkrétní převzetí moci. Přítomnost sovětských ozbrojených sil na afghánském území byla odůvodňována opakovanými žádostmi tehdejšího vedení o pomoc v boji s islamistickou kontrarevolucí. Československá StB postupovala ve stejné době zcela koordinovaně. Cestou tajného spolupracovníka předala pražské afghánské ambasádě dezinformaci, dle níž měl být Babrak Karmal viděn 5. prosince v pražských obchodech. Součástí zpravodajské hry se stalo nepravdivé sdělení o Karmalově únavě, nemoci a jeho prohlášení o tom, že se za této situace vzdává politické činnosti ve prospěch osobního a rodinného života.⁵⁵ Druhý

⁵¹ VOGELSANG, W.: c. d., s. 295–310.

⁵² WC, DA, IHD, *December 01, 1979, Personal memorandum Andropov to Brezhnev*. In: <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/113254> [cit. 21. 3. 2020].

⁵³ BELICA, M.: c. d., s. 118.

⁵⁴ FEIFER, Gregory: *Velký hazard: sovětská válka v Afghánistánu*. Praha 2009, s. 68.

⁵⁵ ABS Praha, sbírka Svazky kontrarozvědného rozpracování, arch. č. KR-799675 MV, v Praze dne 6. prosince 1979, KARMAL Babrak – informace.

tajemník afghánského velvyslanectví dezinformaci skutečně obdržel⁵⁶ a je více než pravděpodobné, že doputovala až k Hafizulláhovi Amínovi, který o nové Karmalově roli přinejmenším spekuloval. Jednalo se evidentně o součást širší přípravy intervence sovětských vojsk do Afghánistánu. S definitivní platností o ní rozhodlo nejvyšší stranické politbyro na svém zasedání 12. prosince 1979 v Moskvě.⁵⁷

Manželka Babraka Karmala žila na počátku ledna roku 1980 dále i s dětmi ve vile na ulici Dukelských hrdinů v Bánské Bystrici. O jejich ochranu se starali současně dva příslušníci Správy StB Bánská Bystrica, dva pracovníci V. správy Sboru národní bezpečnosti⁵⁸ a dvojčlenná hlídka Veřejné bezpečnosti. Ze strany již zmiňovaného afghánského velvyslance Bonyadiho a jeho synů totiž stále hrozilo nebezpečí útoku na Karmalovu rodinu. Dle poznatků X. správy Sboru národní bezpečnosti⁵⁹ velvyslanectví zakoupilo šest pistolí, dvě kulovnice, dvě brokovnice a pět set kusů nábojů. Bezpečnostní orgány provedly následné opatření k jejich urychlenému odebrání.⁶⁰ Široký komplex úkonů s cílem vyloučit možný útok na členy Karmalovy rodiny doplňovalo střežení afghánského velvyslanectví v Praze prostřednictvím příslušníků IV. správy Sboru národní bezpečnosti.⁶¹ O Karmalovy osudy v ČSSR se začali ve stejnou dobu intenzivně zajímat i francouzští a američtí novináři,

⁵⁶ ABS Praha, sbírka Svazky kontrarozvědného rozpracování, arch. č. KR-799675 MV, v Praze dne 10. prosince 1979, Informace (č. j. OS-OO1416/5–79).

⁵⁷ SOVIET ARCHIVES collected by Vladimír Bukovsky, *К положению в „А“. Решение Политбюро ЦК № 1176/125 от 12.12.79 (Links 0314)*. In: <http://www.bukovsky-archives.net/pdfs/afgh/176–79–2.pdf> [cit. 21. 3. 2020].

⁵⁸ Správa ochrany stranických a ústavních činitelů byla výkonným útvarem Sboru národní bezpečnosti – složky Státní bezpečnosti. K tomu blíže rozkaz ministra vnitra ČSSR č. 36 ze dne 23. listopadu 1977. In: https://www.ustrcr.cz/data/pdf/rozkazy/orstb71–89/rmv_36_1977.pdf [cit. 21. 3. 2020].

⁵⁹ Správa kontrarozvědky pro boj proti vnitřnímu nepříteli byla útvarem Sboru národní bezpečnosti – složky Státní bezpečnosti. Jednalo se o výkonný útvar federálního ministerstva vnitra, jehož hlavním úkolem byla realizace kontrarozvědné činnosti v oblasti vnitřního zpravodajství na celém území ČSSR. K tomu blíže rozkaz ministra vnitra ČSSR č. 10 ze dne 24. února 1975. In: https://www.ustrcr.cz/data/pdf/rozkazy/orstb71–89/rmv_10_1975.pdf [cit. 21. 3. 2020].

⁶⁰ ABS Praha, sbírka Svazky kontrarozvědného rozpracování, arch. č. KR-799675 MV, v Praze dne 4. ledna 1980, Informace o zajištění bezpečnosti rodiny Babraka KARMALA na území ČSSR.

⁶¹ Správa sledování byla výkonným útvarem federálního ministerstva vnitra, která prováděla zejména tajné sledování a dokumentaci osob důvodně podezřelých z nepřátelské činnosti proti společenskému a státnímu zřízení ČSSR. K tomu blíže rozkaz ministra vnitra ČSSR č. 14 ze dne 21. dubna 1978. In: https://www.ustrcr.cz/data/pdf/rozkazy/orstb71–89/rmv_14_1978.pdf [cit. 21. 3. 2020].

což nepřispělo k utajení všech přijatých bezpečnostních opatření.⁶² Kdy Karmalovi rodinní příslušníci definitivně opustili československé území, není zřejmé. Z korespondence StB však nepřímo plyne, že se tak stalo nejpозději na začátku měsíce března 1980.⁶³ Současně s utajenými operacemi k zajištění Karmalovi politické budoucnosti probíhalo hodnocení afghánských událostí na stránkách dobového prorežimního i opozičního tisku.

4 Obraz Babraka Karmala a afghánské revoluce v československých médiích

První významná zmínka v Rudém právu ke Karmalově osobě informovala čtenáře o přeletu nového afghánského velvyslance na ruzyňské letiště ve středu 12. července 1978. Zde jej přivítal zástupce vedoucího diplomatického protokolu ministerstva zahraničních věcí Emil Franěk.⁶⁴ Další informace se objevila až 27. prosince 1979, kdy Rudé právo přineslo příspěvek o uvolnění Hafizulláha Amína z vedoucích pozic a jeho nahrazení právě B. Karmalem v čele strany.⁶⁵ Poté byli českoslovenští čtenáři ujištěni, že v Afghánistánu panuje po převzetí moci klid, nicméně že v ulicích hlídají ozbrojené síly a v celé zemi platí zákaz vycházení.⁶⁶

Navazující série článků byla věnována proklamacím či programovým prohlášením nové afghánské vlády. Opakovaně se v nich deklarovalo přání udržovat přátelské vztahy se všemi státy světa, především pak se sousedy. Nový generální tajemník ÚV LDSA opakovaně zdůrazňoval zásadu řídit se odkazem dubnové revoluce,⁶⁷ napravení chyb minulého období, zajištění

⁶² ABS Praha, sbírka Svazky kontrarozvědného rozpracování, arch. č. KR-799675 MV, v Praze dne 4. 1. 1980, Záznam, ohlasy na současnou situaci v Afghánistánu.

⁶³ ABS Praha, sbírka Svazky kontrarozvědného rozpracování, arch. č. KR-799675 MV, 6. 3. 1980, BACHTARI Dzebaní – sdělení madř. přátelům.

⁶⁴ *Nový velvyslanec*. Rudé právo, 58, č. 163, 13. 7. 1978, s. 2.

⁶⁵ *V duchu věrnosti dubnové revoluce. Změna v afghánském vedení*. Rudé právo, 59, č. 306, 28. 12. 1979, s. 7.

⁶⁶ *Provolání Babraka Karmala k afghánskému lidu. Věrnost zásadám revoluce*. Rudé právo, 59, č. 308, 31. 12. 1979, s. 7.

⁶⁷ *K vývoji situace v Afghánistánu. Obrana pokrokových vymožeností*. Rudé právo, 60, č. 1, 2. 1. 1980, s. 1, 6.

širokých demokratických svobod⁶⁸ a propuštění politických vězňů.^{69/70} Dále přislíbil pokračovat v zemědělské reformě⁷¹ spolu s provedením konečné likvidace zbytků feudalismu,⁷² bojovat za svobodu a nezávislost národů a „potírat síly války a imperialismu“.⁷³ Opomenuta nezůstala ani údajně pomlouvačná kampaň „imperiálních, koloniálních a reakčních sil“, jež se vedla proti afghánskému lidu a jeho vládě. Z této kampaně byly obviněny USA, konkrétně prezident Jimmy Carter, který se zastal H. Amína jako „zákonného“ prezidenta země.⁷⁴ Tedy toho, jak poznamenal tehdejší tisk, který bez soudu zabil desítky tisíc občanů z řad inteligence, duchovenstva i pracujících.⁷⁵ Spojené státy pak byly našimi médii opakovaně obviněny, že z Pákistánu vytvořily základnu, odkud se podnikaly záškodnické akce proti zemi pod Hindúkušem.⁷⁶ Dle Rudého práva Karmal opakovaně poukazoval na nutnost zajištění hranic v boji s kontrarevolucí a diverzanty vysílanými zejména ze středisek, která měla všestrannou podporu USA, Číny, Saúdské Arábie a Egypta.⁷⁷

Dobový prorožimní tisk přirozeně nemohl opomenout žádost nové afghánské vlády vůči SSSR o poskytnutí okamžité politické, morální a hospodářské pomoci včetně pomoci vojenské. Té Sovětský svaz v duchu „mezinárodních tradic, všeobecně hlubokých vztahů“⁷⁸ a na základě afghánsko-sovětské

⁶⁸ Tisková konference Babraka Karmala. Amnestie v Afghánistánu. Rudé právo, 60, č. 4, 5. 1. 1980, s. 1, 7.

⁶⁹ Tamtéž.

⁷⁰ K propuštění vězňů došlo při všeobecné amnestii vyhlášené při příležitosti 15. výročí založení LDSA. Týkala se desítek tisíc Afghánců, kteří se do vězení většinově dostali v období Amínovy vlády, mnohdy na základě nepodložených obvinění.

⁷¹ Provolání Babraka Karmala k afghánskému lidu. Věrnost zásadám revoluce. Rudé právo, 59, č. 308, 31. 12. 1979, s. 7.

⁷² K vývoji situace v Afghánistánu. Obrana pokrokových vymožeností. Rudé právo, 60, č. 1, 2. 1. 1980, s. 1, 6.

⁷³ 15 let lidové demokratické strany Afghánistánu. Vedoucí síla revoluce. Rudé právo, 60, č. 2, 3. 1. 1980, s. 1, 7.

⁷⁴ K vývoji situace v Afghánistánu. Obrana pokrokových vymožeností. Rudé právo, 60, č. 1, 2. 1. 1980, s. 1, 6.

⁷⁵ Afghánistán, země, o které se mluví. Rudé právo, 60, č. 6, 8. 1. 1980, s. 6.

⁷⁶ K vývoji situace v Afghánistánu. Obrana pokrokových vymožeností. Rudé právo, 60, č. 1, 2. 1. 1980, s. 1, 6.

⁷⁷ KREJČÍ, Miloš: Citlivý a energický postup vlády Babraka Karmala. Revoluce nabírá dech. Rudé právo, 60, č. 1, 2. 1. 1980, s. 1, 6.

⁷⁸ MÁDR, Milan: Afghánská revoluce: Její úspěchy a její nepřátelé. Dějiny jdou kupředu. Rudé právo, 59, č. 308, 31. 12. 1979, s. 7.

smlouvy vyhověl.⁷⁹ Žádost byla následně všestranně odůvodňována a Karmal nesčetněkrát děkoval Sovětskému svazu za jeho pomoc.⁸⁰ Za zaznamenání stojí bezesporu výrok B. Karmala o tom, že afghánsko-sovětské vztahy jsou ukázkovým příkladem vztahů mezi „rovnoprávními a nezávislými státy“.⁸¹ Karmal poděkoval též několikrát za upřímnou solidaritu dalších socialistických zemí, které pomohly odvrátit nebezpečí občanské války.⁸²

Afghánská anabáze vyvolala i reakce v řadách československé exilové inteligence v kruhu kolem Pelikánových římských Listů. Za všechny jmenujme reflexi názorů Olofa Palmeho, který uvedl, že sovětská intervence je „brutální agrese“, „zločin“ proti právu národů na sebeurčení a proti mezinárodnímu právu. Následně připomenul fakt, že to není poprvé, co byla použita síla proti malé zemi typu Maďarska (1956) a Československa (1968).⁸³ Z dalších ohlasů jmenujme reakci československého exulanta Rudolfa Bahra, jenž uvedl, že ať si myslí „rada nejstarších“ v Kremlu co chce, je to „zločin“ proti míru daleko přesahující afghánské hranice a kábulský čas.⁸⁴ Uvedené bylo zmíněno v kontextu tvrzení, že se Brežněv zpočátku stavěl proti vojenskému obsazení Afghánistánu, avšak nakonec kapituloval před většinou politbyra.⁸⁵ Než se uzavře líčení Karmalovy československé anabáze, je nutné v kontextu výše uvedeného poznamenat, že reakce dobového tisku nebyly ani jednotné, ani vždy zcela vyvážené a objektivní.

5 Závěr

K celkové úloze Babraka Karmala v afghánském dramatu se sluší podotknout, že Moskva v průběhu roku 1979 opakovaně odmítala afghánské žádosti o vojenskou pomoc. Sovětské vedení si totiž bylo velmi dobře vědomo skutečnosti, že intervence je až nejkrajnější řešení. O vojenskou pomoc bylo žádáno

⁷⁹ *K vývoji situace v Afghánistánu. Obrana pokrokových vymožeností.* Rudé právo, 60, č. 1, 2. 1. 1980, s. 1, 6.

⁸⁰ *15 let lidové demokratické strany Afghánistánu. Vedoucí síla revoluce.* Rudé právo, 60, č. 2, 3. 1. 1980, s. 1, 7.

⁸¹ *Tisková konference Babraka Karmala. Amnestie v Afghánistánu.* Rudé právo, 60, č. 4, 5. 1. 1980, s. 1, 7.

⁸² *Tisková konference Babraka Karmala.* Rudé právo, 60, č. 1, 2. 1. 1980, s. 6.

⁸³ *O čem se v Rudém právu nepíše. O sovětské intervenci v Afghánistánu.* Listy, 10, č. 2, duben 1980, s. 22.

⁸⁴ BAHRO, Rudolf: *Zločin proti Míru.* Listy, 10, č. 2, duben 1980, s. 54.

⁸⁵ ZASLAVSKIJ, V.: *SSSR: Sbohem reformy.* Listy, 10, č. 2, duben 1980, s. 55.

již v březnu, kdy povstaly kmeny v herátské provincii a Tarakí s Amínem opětovně žádali o sovětskou intervenci. Moskevské vedení vyzvalo afghánský režim, aby v masovém měřítku neuplatňoval teror vůči věřícím, nevěznil a nestřílel důstojníky. K zásadní změně chování to však nevedlo. Reakcí sovětské strany se stalo všestranné navýšení a rozšíření hospodářské pomoci a odmítnutí přímého vojenského angažmá. Tarakímu politbyro vzkázalo, že nepřátelé Sovětského svazu jen čekají, až se na afghánském území objeví sovětská vojska, která budou muset bojovat se značnou částí afghánského lidu, který to svým představitelům nikdy neodpustí. Sovětská mocenská elita se rozdělila. Nejvyšší velení armády se vyjádřilo k intervenci negativně, neboť si reálně uvědomovalo, v co se může celá operace změnit. „Jestřábi“ z KGB však prosazovali silové řešení. Sovětské vedení si velmi dobře uvědomovalo lstivost americké hry, ale na straně druhé si bylo vědomo, že musí USA zabránit, aby byl Afghánistán změněn na nástupní prostor k útoku na středoasijské republiky. Současně si přestárlí sovětsští vůdci připouštěli i hrozbu šíření islámského fundamentalismu ve středoasijských republikách.⁸⁶ To vše hrálo zásadní roli pro instalování nového kábulského režimu pod vedením B. Karmala. O nahrazení Amína jeho osobou bylo rozhodnuto již 4. prosince 1979, kdy KGB a ministerstvo obrany navrhlo sovětskému politbyru vyslání speciálních jednotek do Afghánistánu.⁸⁷ Ty nebyly určeny k Amínově ochraně, ale k jeho přímé likvidaci, která po předchozích neúspěšných pokusech proběhla v rámci sovětské tajné operace „Bouře 333“.

K sovětské invazi došlo i navzdory faktu, že většina tehdejších sovětských vojenských učebnic reflektovala britskou koloniální zkušenost z válek v této zemi a uváděla, že Sovětský svaz se nesmí za žádnou cenu zaplést do konflik-

⁸⁶ DURMAN, Karel: *Popely ještě žhavé. Konce dobrodružství 1964–1991*. Praha 2009, s. 223–225. Afghánská otázka získala nový vojenskostrategický smysl v kontextu amerického vojenského angažmá v Indočíně (především ve Vietnamu). Vše bylo umocněno především mocenskou změnou v Íránu, kde útek šáha Muhammada Rezy Pahlaviho (hlavy proamerického režimu) 16. ledna 1979 pod tlakem narůstajících pouličních demonstrací i počtů obětí a návrat Rúholláha Chomejního z pařížského exilu 1. února 1979 zásadně změnil směřování Íránu. Od 13. prosince byly podnikány konkrétní kroky k přípravě na intervenci. J. Carter i Z. Brzezinski varovali Moskvu před vojenským řešením. V lednu 1980 uvalily Spojené státy embargo na vývoz moderních technologií a obilovin do Sovětského svazu. Mimo to navrhli možnou revizi smlouvy SALT 2 a oznámily možný bojkot olympijských her v Moskvě. Západoevropané však přijímali sankce se zjevnými rozpaky a nebyli příliš ochotni s Američany solidarizovat. V hodnocení sovětské invaze se USA i evropský Západ i nadále rozcházel a mnohé německé firmy využily amerických obchodních sankcí a samy umístily své výrobky na sovětském trhu. NÁLEVKA, V.: *Studená válka*, s 203–205.

⁸⁷ SOVIET ARCHIVES collected by Vladimir Bukovsky, *On sending a special detachment to Afghanistan*. In: <http://www.bukovsky-archives.net/pdfs/afgh/0313-Dec-troops-6-Dec-79.pdf> [cit. 31. 3. 2020].

tu v tomto prostoru.⁸⁸ Jak již bylo uvedeno, 12. prosince 1979 se politbyro definitivně rozhodlo pro vojenské řešení (a uplatnilo tzv. Brežněvovu doktrínu⁸⁹). Vše proběhlo na zasedání malé skupinky politbyra ÚV KSSS – ve složení Andropov, Brežněv, Gromyko a Ustinov. S ostatními členy vrcholného stranického grémia toto rozhodnutí projednáno nebylo a nikdo je ani neinformoval, jinak řečeno byli postaveni před hotovou věc.⁹⁰ Dne 25. prosince pak začala vlastní intervence. Vedení SSSR se rozhodlo pro uplatnění „československého scénáře“, nicméně opomenulo základní fakt, že se vstupuje do jiného civilizačního okruhu, kde budou obyvatelé reagovat zcela odlišně. Při zdůvodňování této agrese se sovětské vedení opíralo zpravidla o článek č. 4 již zmíněné sovětsko-afghánské smlouvy o přátelství, dobrém sousedství a spolupráci. Dalšími argumenty v geopolitické rovině byla nutnost posilování pozic Sovětského svazu vůči vlivu USA v islámském světě (egyptsko-izraelská mírová smlouva, Írán). Na vnitrostátní úrovni byl Amín označen za agenta CIA, který nechal zavraždit v září 1979 svého předchůdce i s celou jeho rodinou. Dále byla tato intervence obhajována opakovanými žádostmi afghánské vlády o pomoc v boji s „islamisty“. Méně často byly skloňovány plány Pákistánu na vojenskou intervenci, či zamezení šíření islámu v „měkkém podbríšku“ středoasijských republik Sovětského svazu.⁹¹

Dne 27. prosince 1979 Ústřední výbor KSSS vydal oficiální zprávu, ve které uvedl, že vláda H. Amína situaci v Afghánistánu neúměrně zhoršila, a to až do té míry, že ohrožovala výdobytky dubnové revoluce. Amín byl současně obviněn i z napojení na americký imperialismus. Následně sovětské vedení deklarovalo plnou podporu novému vedení v čele s B. Karmalem a garance poskytnutí politické, materiální i vojenské pomoci. Politbyro vydalo i souhlas s nasazením „malého“ vojenského kontingentu, který měl za úkol kontrolovat nepředvídatelné ozbrojené útoky zahraničních nepřátel, především z Pákistánu, a též ofenzivu domácích kontrarevolučních sil. Sovětská 40. armáda se měla stáhnout, jakmile se situace stabilizuje.

Při přijímání výše uvedených opatření zvážilo politbyro strategické postavení Afghánistánu, konkrétně bezprostřední blízkost hranic, sousedství se

⁸⁸ VYKOUKAL, Jiří – LITERA, Bohuslav – TEJCHMAN, Miroslav: *Východ. Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944–1989*. Praha 2008, s. 517–519.

⁸⁹ Brežněvova doktrína omezené suverenity byla pojmenována podle tehdejšího generálního tajemníka ÚV KSSS. Její podstatou bylo sovětské právo intervenovat do kterékoli země východního bloku, pokud by se chtěla odvrátit od socialismu. Jejím prvním smutným uplatněním se stala srpnová invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa (1968). Zrušena byla v roce 1988 Michailem Gorbačovem.

⁹⁰ GORBAČOV, Michail: *Můj život. Vzpomínky a zamyšlení*. Praha 2014, s. 219–220.

⁹¹ EICHLER, Jan: *Od Hirošimy po Bělehrad. Války v druhé polovině 20. století*. Praha 2014, s. 126–127.

sovětskými republikami Střední Asie i čínský faktor.⁹² O B. Karmalovi bylo konstatováno, že měl vždy upřímný a vstřícný vztah k Sovětskému svazu.⁹³ Tentýž den poblahopřál generální tajemník ÚV KSSS L. Brežněv Babraku Karmalovi k jeho zvolení generálním tajemníkem ÚV LDSA a zisku dalších vysokých vládních postů v Afghánské demokratické republice.⁹⁴ Ten nezapomněl na téměř rok a půl dlouhý azyl prožitý v ČSSR, bez něhož by jej místo kábulského politického výsluní čekala zřejmě násilná smrt. Dne 30. prosince 1979 telegrafoval z Kábulu československý velvyslanec Karmelita o tom, že byl téhož dne Karmalem z titulu všech jeho nejvyšších stranických a státních funkcí přijat, a to jako druhý hned po velvyslanci sovětském. Nový afghánský vůdce předal pozdrav všem činitelům „své druhé vlasti ČSSR“⁹⁵ s poděkováním, dle něž si byl velmi dobře vědom nezastupitelné pomoci československé strany. Pro Karmala se však jednalo nikoliv o konec, nýbrž právě naopak o počátek dalších zásadních problémů. Původní Brežněvovy představy o krátkém trvání vojenské operace vzaly rychle za své. Babrak Karmal neměl v zemi téměř žádnou podporu a povstání proti jeho režimu se zemi rychle šířilo. „Omezený sovětský kontingent“ byl vtažen do přímého střetu s mudžahedíny a vietnamský scénář porážky supervelmoci se počal i v případě SSSR stávat nezvratnou skutečností.⁹⁶

Dlouhá afghánská válka (1979–1989) se postupem času stala pro Sovětský svaz enormní zátěží, a proto Moskva začala považovat Babraka Karmala za břemeno a veřejně jej obviňovala z odpovědnosti za situaci a problémy v zemi pod Hindúkušem. Cílem bylo oslabení Karmalovy pozice a jeho na-

⁹² WC, DA, IHD, December 27, 1979, “Declaration of the CC CPSU to the Party Leadership concerning the Situation in Afghanistan, Attachment to CPSU Politburo Protocol #177,” History and Public Policy Program Digital Archive, TsKhSD, F. 89, P. 14, D. 32. Translated for CWIHP by Gary Goldberg. In: <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/111554> [cit. 31. 3. 2020].

⁹³ WC, DA, IHD, December 31, 1979, “Report on the Situation in Afghanistan, Gromyko, Andropov, Ustinov, and Ponomarev to CPSU CC, 27–28 December 1979,” History and Public Policy Program Digital Archive, RGANI (formerly TsKhSD), fond 89, per. 14, dok. 35, ll. 1–5 [cited by Archive-Information Bulletin, 1993 as RGANI, op. 14, d. 35, ll. 5, original, special file, CC]. Provided by M. Kramer; trans. by D. Rozas. In: <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/110029> [cit. 31. 3. 2020].

⁹⁴ WC, DA, IHD, December 27, 1979, “Letter from Leonid Brezhnev to Karmal Babrak, Attachment to CPSU Politburo Protocol #177,” History and Public Policy Program Digital Archive, TsKhSD, F. 89, P. 14, D. 32. Translated for CWIHP by Gary Goldberg. In: <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/111551> [cit. 31. 3. 2020].

⁹⁵ ABS Praha, sbírka Svazky kontrarozvědného zpracování, arch. č. KR-799675 MV, 30. 12. 1979, Telegram z Kábulu.

⁹⁶ NÁLEVKA, V: *Studená válka*, s 204.

hrazení, ke kterému pak došlo v listopadu roku 1986.⁹⁷ Oficiálním důvodem pro Karmalovu rezignaci se stal „údajný špatný zdravotní stav“. Za jeho nástupce byl vybrán Muhammad Nadžibulláh.^{98/99} Nedlouho po „odstoupení“ z funkce se Karmal přestěhoval do Moskvy, kde žil se svou rodinou v ústraní. Po stažení sovětských vojsk z Afghánistánu (únor 1989) dochází ke vzniku mocenského vakua, které vytvořilo ideální podmínky pro politicko-etnické boje na jednotlivých územích, které postupně pohltila krvavá občanská válka s bezohledným terorizováním civilistů.¹⁰⁰

Babrak Karmal se však ještě jednou vrátil zpět do Kábulu. Stalo se tak na pozvání samotného Nadžibulláha, který si od tohoto kroku sliboval posílení své pozice prostřednictvím spolupráce se zástupci Parčamu. Plán však selhal a po Nadžibulláhově svržení (1992) se Karmal stal naposledy nejmocnějším politikem v Kábulu. Následně se pokusil vyjednávat s povstalcí vedenými Gulbudínem Hekmatjárem. Jednání však selhala a dne 16. dubna 1992 povstalci vstoupili do Kábulu. Karmal se následně přesunul do Hairatanu, kde se jednak pokusil vytvořit novou stranu, a jednak měl tendenci se aktivně zapojit do islámského národního hnutí vedeného Abdulem Rašidem Dostúmem. Karmal však postupně ztrácel zájem o politiku a následně se vrátil do svého ruského exilu,¹⁰¹ kde dne 6. prosince 1996 zemřel ve věku 67 let na rakovinu jater, a to přímo v kremelské nemocnici v Moskvě.¹⁰² Tělo ně-

⁹⁷ Babrak Karmal. *President of Afghanistan*. Encyclopaedia Britannica. In: <https://www.britannica.com/biography/Babrak-Karmal> [cit. 27. 1. 2021].

⁹⁸ *The Afghan President (To Be) Who Lived A Secret Life In A Czechoslovak Forest*. Radio Free Europe/Radio Liberty. In: [https://www.rferl.org/a/that-time-an-afghan-president-\(to-be\)-was-secretly-hiding-in-a-czechoslovak-forest/30250494.html](https://www.rferl.org/a/that-time-an-afghan-president-(to-be)-was-secretly-hiding-in-a-czechoslovak-forest/30250494.html) [cit. 27. 1. 2021].

⁹⁹ Nadžibulláh (1947–1996) vstoupil v roce 1965 do frakce „Parčam“ LDSA a po rozdělení strany (1967) následoval B. Karmala. Po dubnové revoluci se stal členem Revoluční rady ADR a v červnu téhož roku byl poslán do Íránu jako velvyslanec. V létě roku 1979 byl z funkce velvyslance odvolán a následně emigroval do Jugoslávie. Po vstupu sovětských vojsk se vrátil do vlasti a o rok později stanul v čele organizace státní bezpečnosti a současně byl opětovně zvolen do Revoluční rady ADR. Od roku 1981 byl členem Ústředního výboru LDSA a v roce 1985 se stal jejím tajemníkem. Podrobněji: WC, DA, IHD, „GRU Dossier on Najibullah,” 1986, History and Public Policy Program Digital Archive, A. A. Lyakhovskiy Plamy Afgana (Flame of the Afghanistan Veteran) (Moscow: Iskon, 1999), pp. 369–370. Translated for CWHIP by Gary Goldberg. In: <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/117300> [cit. 31. 3. 2020].

¹⁰⁰ COLL, Steve: *Ghost Wars. The Secret history of CIA, Afghanistan and bin Laden, from the Soviet Invasion to September 10, 2001*. London 2004, s. 262–263.

¹⁰¹ CLEMENTS, Frank: *Conflict in Afghanistan*. Santa Barbara 2003, s. 26.

¹⁰² PACE, Eric: *Babrak Karmal, Afghan's Ex-president, Dies at 67*. The New York Times. In: <https://www.nytimes.com/1996/12/06/world/babrak-karmal-afghanistan-s-ex-president-dies-at-67.html> [cit. 6. 12. 1996].

kdejší hlavy státu bylo převezeno zpět do Afghánistánu a pohřbeno v Hairatanu.¹⁰³ O jeho úloze, jež sehrál v závěrečné fázi studené války, lze smýšlet různě. Nucený pobyt Babraka Karmala v ČSSR však představuje tak či onak trvalý vklad i do dnešních česko-afghánských vztahů a lze jej považovat i v tehdejší kontextu za jedinečnou událost.¹⁰⁴

RESUMÉ

BABRAK KARMAL V ČESKOSLOVENSKU A POČÁTKY AFGHÁNSKÉ VÁLKY

Babrak Karmal se v ČSSR ocitl v červenci roku 1978 jako politický vyhnanec s tím, že jeho kariéra v Afghánistánu reálně skončila. A nejen to, brzy ho tehdejší afghánská komunistická elita povolala zpět do Kábulu s tím, že se nejpravděpodobnějším rozuzlením jeho osobního dramatu mohla stát jen jeho přímá fyzická likvidace. Již tehdy však sovětské vedení v Moskvě připravovalo podmínky pro ovlivnění situace v sousedním Afghánistánu, který tak zvaná „Dubnová revoluce“ uvrhla do celospolečenského chaosu. Zpočátku měl Karmal postavení nežádoucí či přímo nepřátelské osoby, protože otevřeně vystupoval proti státnímu a stranickému vedení N. M. Tarakího a H. Amína. To se jej pokusilo zlikvidovat vyslaným komandem atentáčníků za vydatné pomoci pražské afghánské ambasády. Situace se prudce změnila v roce 1979, kdy teroristický afghánský režim připravil všechny podmínky pro občanskou válku a nestabilitu v zemi. Z nepřátelské osoby se Babrak Karmal stal hlavou v exilu vytvářeného nového afghánského vedení, které však vznikalo pod přímým dohledem Sovětského svazu. Invaze sovětských vojsk na konci roku 1979 tak završila Karmalův československý pobyt, bez něhož by se z psance nikdy nestal nejvyšším stranickým a státním vůdcem Afghánistánu.

Klíčová slova: Babrak Karmal, Československo, studená válka, válka v Afghánistánu, sovětská intervence, mezinárodní vztahy, bezpečnostní složky, Státní bezpečnost, propaganda

¹⁰³ *Biography of Babrak Karmal*. Afghanistan online. In: <https://www.afghan-web.com/biographies/biography-of-babrak-karmal/> [cit. 27. 01. 2021].

¹⁰⁴ Práce příslušníků tehdejší československé státní bezpečnosti v Karmalově kauze však nevykazuje žádné odlišnosti od průměrného výkonu činnosti tehdejší tajné policie.

SUMMARY

*BABRAK KARMAL IN CZECHOSLOVAKIA AND THE ONSET
OF THE AFGHAN WAR*

The study analyses one of the chapters of the Cold War that has been rather unknown: the stay of Babrak Karmal in the Czechoslovak Socialist Republic. Karmal, who eventually became the highest Afghan representative, worked here first as an ambassador and later as a private person in 1978–1979. Throughout his stay, he was observed by the highest bodies of the Communist Party and security services, primarily by Státní Bezpečnost [State Security]. The present treatise maps Karmal's stay in Czechoslovakia in the context of the internal political situation in Afghanistan and the USSR's relationship to the country. Relevant sources involve files of various bodies of Státní Bezpečnost, Zpravodajská Zpráva Generálního Štábu [Intelligence Directorate of the General Staff], contemporary opinion-journalism, and de-classified files related to international matters.

Key Words: Babrak Karmal, Czechoslovakia, Cold War, Afghan War, Soviet intervention, international relations, security bodies, propaganda

JUDr. et PhDr. Stanislav Polnar, Ph.D. et Ph.D.
Katedra teorie vojenství
Fakulta vojenského leadershipu
Univerzita obrany
Kounicova 65
662 10 Brno-střed
Česká republika
e-mail: stanislav.polnar@unob.cz

Ing. Bronislav Prokop
VeV-VA Vyškov
Víta Nejedlého 1
682 01 Vyškov
Česká republika
e-mail: prokop.bronislav@seznam.cz

Přílohy

Obr. 1¹⁰⁵

Babrak Karmal na fotografii pro potřeby sledování (arch. č. SL-6808 MV, krycí název „Templer“)

Obr. 2a¹⁰⁶

Oblíbený zámček situovaný poblíž obce Šindelová, kde Babrak Karmal s jeho rodinou často pobývali

¹⁰⁵ ABS Praha, fond Správa sledování SNB – svazky (SL), arch. č. SL-6808 MV (krycí název „Templer“), SI-00704/6/02-SD-78.

¹⁰⁶ *The Afghan President (To Be) Who Lived A Secret Life In A Czechoslovak Forest*. Radio Free Europe. Radio Liberty. In: [https://www.rferl.org/a/that-time-an-afghan-president-\(to-be\)-was-secretly-hiding-in-a-czechoslovak-forest/30250494.html](https://www.rferl.org/a/that-time-an-afghan-president-(to-be)-was-secretly-hiding-in-a-czechoslovak-forest/30250494.html). [cit. 27. 1. 2021].

Obr. 2b¹⁰⁷

Nový prezident Babrak Karmal na tiskové konferenci v lednu 1980,
krátce po sovětské invazi

¹⁰⁷ ŠVEC, Pavel: *StB ukrývala v lesích prezidenta Afghánistánu*. MF DNES, 21. září 2019. In: <https://www.pressreader.com/czech-republic/mf-dnes/20190921/281526522770055> [cit. 19. 3. 2020]. WC, DA, IHD, November 15, 1978, *DECREE of the CC CPSU Secretariat Concerning an appeal to the Czechoslovak Communist Party about K. Babrak*. In: <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/112506.pdf?v=3969b06836f5d569c59660dee9464b15> [cit. 19. 3. 2020].